

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

О. О. НЕПОЧАТЕНКО, доктор економічних наук

О. Т. ПРОКОПЧУК, доктор економічних наук

М. І. МАЛЬОВАНІЙ, доктор економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті досліджено сучасний стан страхового ринку України та основні виклики, з якими він стикається в умовах економічної нестабільності, пандемії COVID-19 та воєнних дій. Аналізуються ключові фактори, що впливають на розвиток галузі, такі як зростання ризиків для бізнесу, зниження рівня фінансової стабільності населення та необхідність адаптації до міжнародних стандартів регулювання. Розглянуто сегментну структуру ринку, тенденції капіталізації страхових компаній, а також роль страхування у зменшенні економічних збитків, пов'язаних із кризовими явищами. Окрему увагу приділено питанням впровадження цифрових технологій як новочасних інструментів підвищення ефективності роботи страховиків.

На основі останніх досліджень і аналітики сформовано напрями подальшого розвитку страхового ринку України, включаючи підвищення фінансової стійкості, розширення екосистемного підходу та вдосконалення нормативно-правової бази відповідно до стандартів Solvency II. Зроблено висновок, що розвиток страхового ринку в Україні потребує системної модернізації, підвищення рівня довіри клієнтів і розширення співпраці з міжнародними партнерами. Це забезпечить адаптацію ринку до нових викликів, стимулюватиме його зростання та сприятиме економічній стабільності країни в цілому.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхові організації, страховий захист, ризики, виклики, цифровізація.

Постановка проблеми. Розвиток і ефективне функціонування страхового ринку України набули особливої важливості в сучасних умовах, коли країна стикається з безпрецедентними викликами, такими як пандемія COVID-19 та війна. Ці кризи суттєво вплинули на всі сектори економіки, зокрема посилили ризики для бізнесу та підвищили рівень фінансової нестабільності серед населення. В таких умовах страховий ринок стає важливим інструментом захисту як особистих, так і корпоративних інтересів, забезпечуючи фінансову підтримку у випадках втрати здоров'я, майна або інших суттєвих ризиків.

Страхування відіграє особливу роль у мінімізації економічних втрат, пов'язаних із воєнними ризиками та наслідками пандемії. Зокрема, страхові компанії можуть запропонувати рішення для компенсації збитків, понесених

через воєнні дії, захист здоров'я під час пандемії, а також забезпечення соціальної підтримки населення. У таких складних умовах значення страхового ринку виходить за межі суто економічних інтересів, перетворюючись на механізм соціальної стабільності, який сприяє відновленню економіки та підтримці добробуту громадян.

Сучасний страховий ринок України потребує глибоких реформ для підвищення своєї ефективності, адаптації до міжнародних стандартів і посилення фінансової стійкості. Лише за умов належного розвитку та надійного функціонування страховий ринок зможе відіграти ключову роль у відбудові економіки України, підвищенні її інвестиційної привабливості та підтримці стабільності у цей непростий час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій в частині даної тематики демонструє значну увагу науковців і фахівців до питань фінансової стійкості, регуляторних викликів і адаптації страхового ринку до умов невизначеності. Слід виділити праці українських фінансистів та експертів, зокрема, щодо впливу макроекономічних умов на функціонування страхових компаній, аналізу платоспроможності та тенденцій капіталізації [1–4].

Останні дослідження також приділяють увагу викликам, які постали перед страховим ринком унаслідок пандемії *COVID-19* і воєнних дій. Фахівці відзначають, що такі обставини значно збільшили рівень ризиків для компаній та посилили потребу в удосконаленні управлінських та фінансових інструментів [5–6]. Окремим аспектом є адаптація регуляторної бази до міжнародних стандартів, зокрема *Solvency II*, які стали об'єктом активного обговорення в наукових колах [7–10]. Дослідження свідчать, що впровадження європейських стандартів сприятиме підвищенню прозорості та стабільності страхового сектору, хоча й вимагає значних зусиль і перебудови фінансових механізмів компаній.

Загалом, науковці погоджуються, що страховий ринок України має великий потенціал для розвитку, однак для його реалізації необхідно адаптуватися до сучасних викликів, підвищувати довіру споживачів до страхових продуктів і створювати інвестиційно привабливий клімат. Ці висновки підкріплюють важливість подальших досліджень щодо пошуку оптимальних шляхів стабілізації та модернізації означеного ринку, що дозволить Україні зберегти економічну стабільність та підтримати стійке зростання.

Методика досліджень. У науковій статті мета досягається завдяки застосуванню загальнонаукових методів пізнання та аналізу економічних явищ. Теоретичною та методологічною основою дослідження слугують праці як українських науковців і практиків, так і зарубіжних фахівців, які вивчають питання розвитку страхового ринку та специфіку діяльності страхових компаній як основних суб'єктів цього ринку. У дослідженні застосовані такі методи, як абстрактно-логічний, метод порівняння, монографічний, графічний, а також метод наукового узагальнення.

Метою статті є дослідження сучасних викликів, що впливають на розвиток страхового ринку України та, на цій основі, визначення основних напрямів його подальшого розвитку в умовах економічної нестабільності та глобальних змін.

Результати досліджень. Страховий ринок України є важливою складовою фінансової системи країни, яка забезпечує економічну стабільність та захист від різних видів ризиків. Попри низку викликів, з якими зіштовхується ринок, він поступово розвивається, адаптуючись до сучасних економічних умов та технологічних змін.

Сучасний стан страхового ринку в Україні. Основні характеристики ринку. Кількість страхових компаній, що функціонують на страховому ринку України за 2019–2023 рр. відображено в табл. 1.

Табл. 1. Кількість страхових компаній в Україні за 2019–2023 рр.*, од.

Кількість страхових компаній	2019	2020	2021	2022	2023
Загальна кількість, од.	233	210	155	140	109
в т. ч., СК «non-life»	210	190	142	127	97
СК «life»	23	20	13	13	12

Примітка: *дані Нацкомфінпослуг та НБУ (розраховано, побудовано та представлено авторами).

Український страховий ринок відзначається значною концентрацією та поділом на дві основні категорії: ринок страхування життя (*life*) та ринок ризикового страхування (*non-life*). Страхування життя складає суттєво меншу частину ринку – наближаючись до 10 % в середньому за досліджуваний період, тоді як ризикове страхування (автострахування, страхування відповідальності, майнове страхування) є домінуючим сегментом, становлячи 90 % ринку (рис. 1).

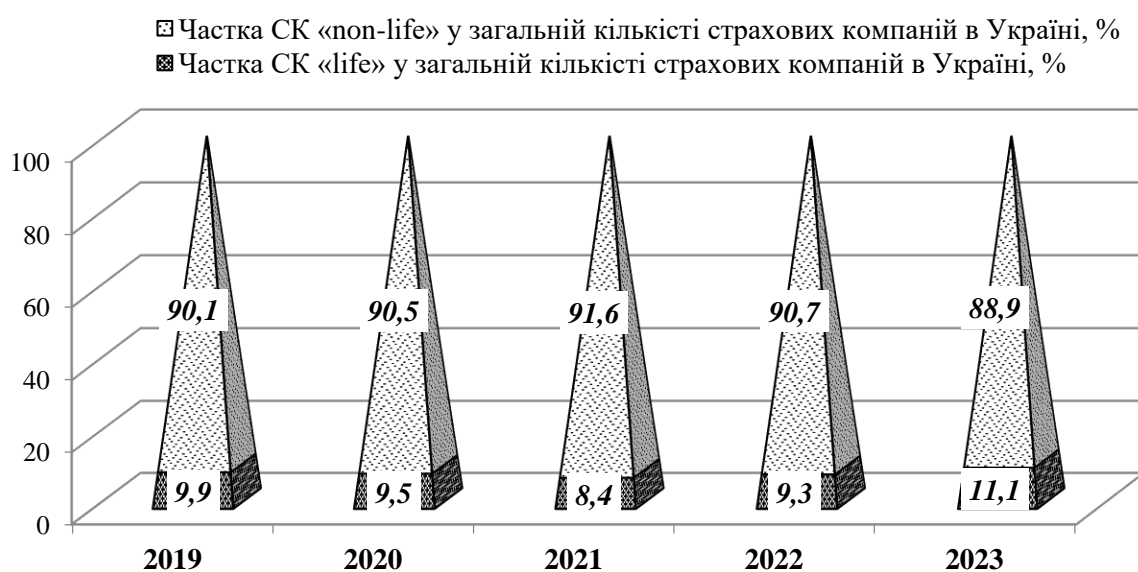

Рис. 1. Структура українського страхового ринку в сегментному розрізі *life* та *non-life* за 2019–2023 рр., %

Джерело: дані Нацкомфінпослуг та НБУ (розраховано, побудовано та представлено авторами)

Станом на 2023 р. на страховому ринку України функціонували 109 страхових компаній – 97 з яких у ризикову сегменті (*non-life*) та 12 у сегменті страхування життя (*life*). Однак більша частина ринку зосереджена у «руках» кількох великих компаній, таких як СК «УНІКА», СГ «ТАС», СК «ARX», СК «Арсенал Страхування», СК «ВУСО», які займають лідируючі позиції за обсягами премій та капіталізації. При цьому слід зауважити, що багато невеликих компаній стикаються з труднощами через високу конкуренцію та економічні виклики.

Економічні виклики та вплив війни. Одним із найбільших викликів для українського страхового ринку залишається економічна нестабільність, спричинена військовим конфліктом і кризовими явищами. Війна, яка розпочалася в 2022 р., суттєво вплинула на діяльність страхових компаній, зокрема на майнове та автомобільне страхування, що постраждали внаслідок знищення активів.

Проте, попри труднощі, страхові компанії продовжують адаптуватися, впроваджуючи нові стратегії та переформатовуючи свої продукти для відповіді на сучасні виклики. Багато компаній почали приділяти більше уваги цифровим каналам взаємодії з клієнтами, забезпечуючи доступ до страхових послуг навіть у складних умовах.

Фінансові показники ринку. За даними Національного банку України, загальний обсяг страхових премій продовжує зростати, навіть у складних економічних умовах (рис. 2). Це свідчить про поступове відновлення ринку після кризових явищ.

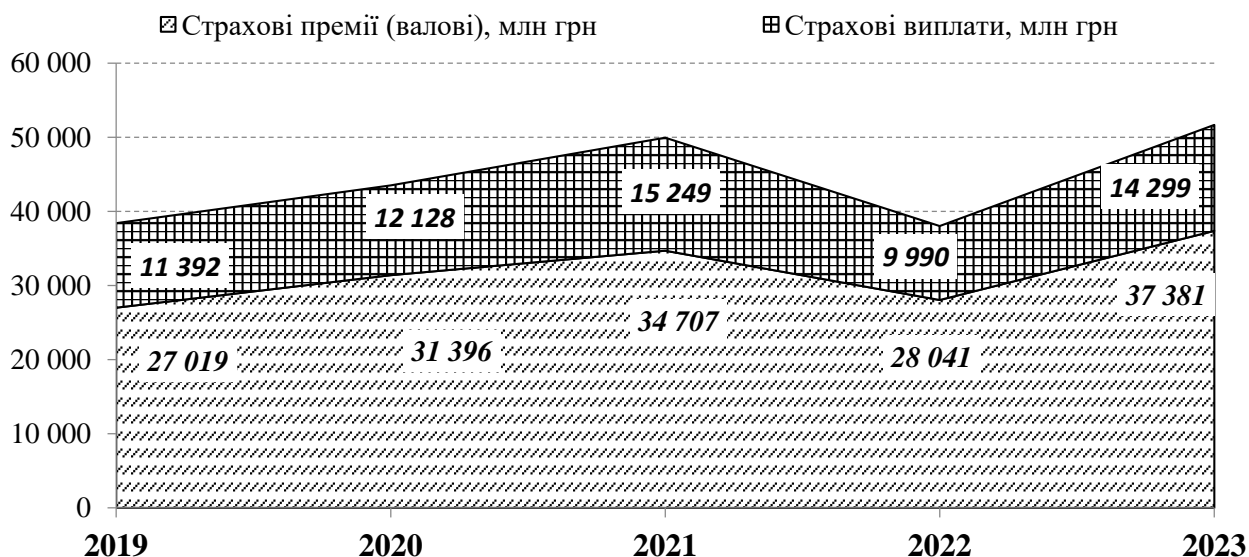

Рис. 2. Обсяги зібраних страхових премій (млн грн) та здійснених страхових виплат (млн грн) за 2019–2023 рр.

Джерело: дані Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки авторів.

Рівень страхових виплат є ключовим показником діяльності страхових компаній і відображає, в першу чергу, їх здатність виконувати свої зобов’язання

перед клієнтами. Цей показник визначає співвідношення між сумою виплачених страхових відшкодувань і сумою зібраних страхових премій за певний період.

Рейтинг українських страховиків (в розрізі TOP-10) за рівнем страхових виплат за 2023 р. у порівнянні з 2022 р. відображено на рис. 3.

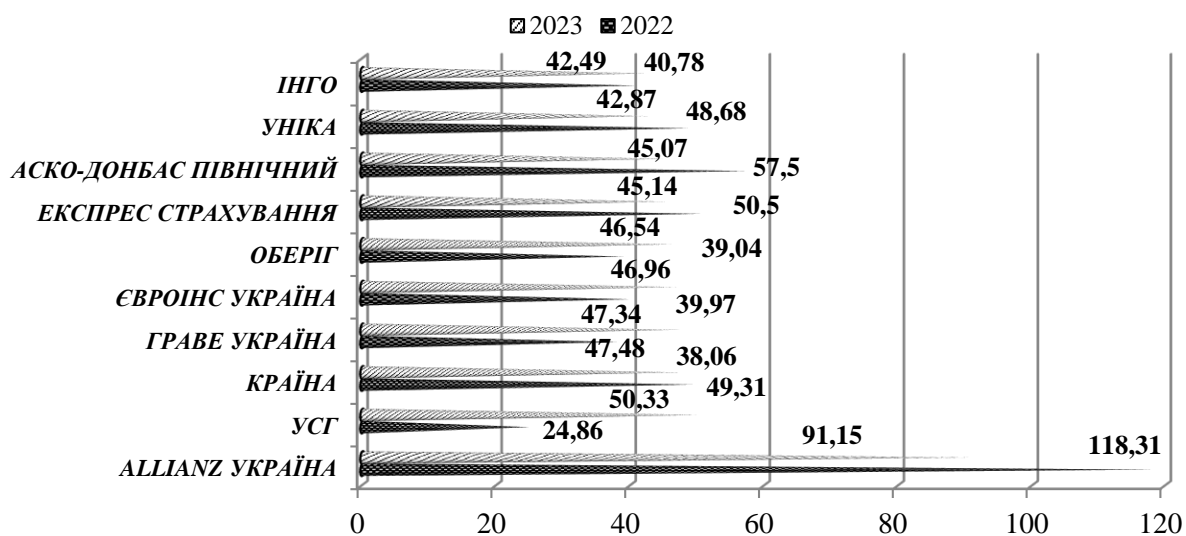

Рис. 3. Рейтинг страхових компаній України (TOP-10) за рівнем страхових виплат (%) за 2022 та 2023 рр.

Джерело: дані Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки авторів.

Ця інформація дозволяє потенційним клієнтам оцінити рівень надійності та фінансової стійкості страхових компаній, що є важливим чинником для встановлення довготривалих партнерських відносин.

Отже, рівень страхових виплат є важливим індикатором ефективності роботи страхової компанії, який впливає на її репутацію, фінансову стабільність та здатність залучати і утримувати клієнтів. Постійний моніторинг і аналіз цього показника дозволяє страховикам своєчасно реагувати на зміни ринку та вдосконалювати свою діяльність.

Розміри активів страховиків за досліджуваний період (2019–2023 рр.) відображено на рис. 4.

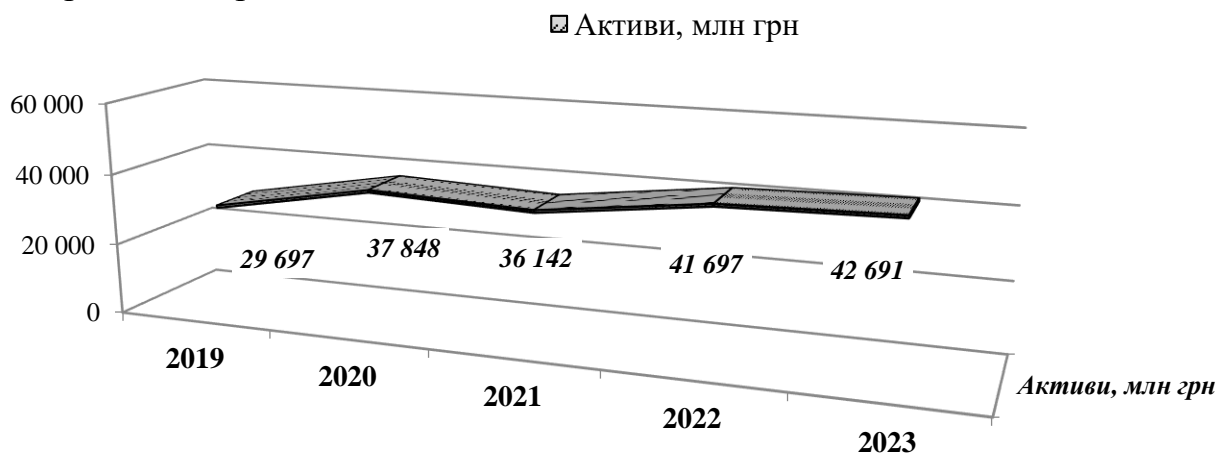

Рис. 4. Розміри активів страховиків (млн грн) за 2019–2023 рр.

Джерело: дані Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки авторів.

Аналізуючи дані рис. 4 слід зауважити, що за п'ятирічний період розмір активів страховиків постійно зростав, зокрема з 29,7 млрд грн у 2019 р. до 42,7 млрд грн у 2023 р., тобто майже у 1,5 рази за п'ять років. За 2023 рік рейтинг страхових компаній України за розміром активів залишається стабільним з кількома ключовими гравцями на ринку.

Рейтинг страхових компаній за капіталом є одним із ключових показників, що відображає фінансову стійкість та надійність компанії на ринку. Капітал страхової компанії визначає її здатність виконувати фінансові зобов'язання перед клієнтами, особливо в ситуаціях великих виплат за страховими випадками. У страхуванні капітал слугує буфером, який захищає від ризиків неспроможності та забезпечує стійкість компанії у випадку економічної нестабільності або раптових катастрофічних подій.

Рейтинг страхових компаній за капіталом (статутний та власний) за 2023 р. подано на рис. 5.

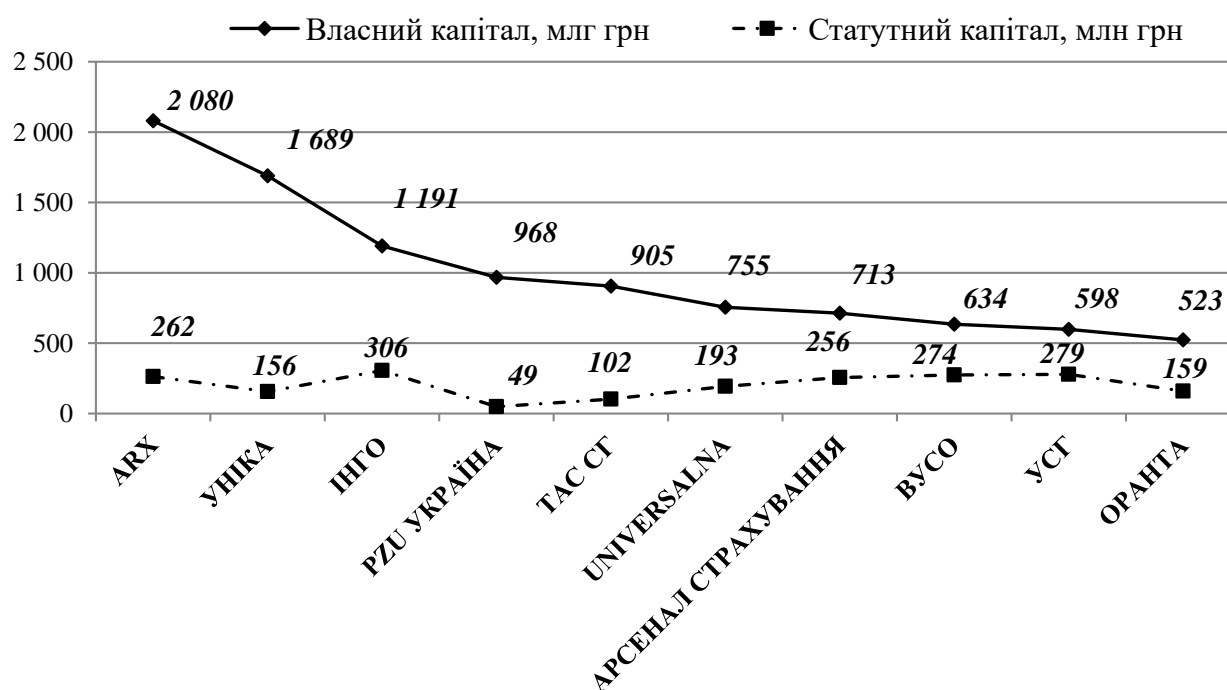

Рис. 5. Рейтинг страхових компаній за капіталом за 2023 р., млн грн

Джерело: дані Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки авторів.

На українському страховому ринку до числа лідерів за рівнем капіталізації традиційно входять великі компанії, які займають значну частку ринку і мають стабільні фінансові результати. Серед найбільш капіталізованих компаній в Україні варто виділити СК «ARX», СК «УІКА», СК «ІНГО», СК «PZU Україна», СГ «ТАС» та ін. (рис. 5).

Страхові компанії з високим рівнем капіталізації зазвичай мають кращі можливості для впровадження інноваційних маркетингових стратегій та розширення свого продуктового портфеля. Це дозволяє їм пропонувати більш широкий спектр страхових продуктів, впроваджувати цифрові сервіси та пропонувати клієнтам вигідніші умови страхування. Крім того, високий рівень

капіталу дозволяє компаніям більше інвестувати в маркетингові кампанії, спрямовані на підвищення довіри клієнтів та збільшення їхньої лояльності.

Отже, рейтинг страхових компаній за капіталом є важливим індикатором їхньої надійності та стабільності на ринку. Компанії з високим рівнем капіталізації не лише здатні ефективно виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами, але й активно розвивати нові продукти, впроваджувати інновації та зміцнювати свої позиції в умовах жорсткої конкуренції. Оцінка капіталізації є важливим фактором при виборі страхової компанії як для клієнтів, так і для інвесторів, що робить цей показник центральним у стратегії розвитку будь-якої страхової компанії.

Тенденції розвитку страхового ринку в Україні. Цифровізація та інновації. Однією з основних тенденцій розвитку страхового ринку України є активна цифровізація. Зростання попиту на дистанційні послуги, зумовлене пандемією COVID19 та війною, стимулювало страхові компанії розробляти нові цифрові продукти, такі як мобільні додатки, онлайн-консультації та цифрові поліси. Впровадження штучного інтелекту, аналітики великих даних і автоматизованих систем дозволяє компаніям оптимізувати свої процеси, підвищувати рівень обслуговування клієнтів і знижувати витрати.

Розширення сегменту медичного страхування. Медичне страхування є одним із найшвидше зростаючих сегментів ринку. Збільшення попиту на якісні медичні послуги стимулює розвиток добровільного медичного страхування (ДМС). Багато українців стали більше зацікавлені в медичному страхуванні через зростання вартості лікування та обмежені можливості державної медицини. Крім того, роботодавці все частіше використовують корпоративні програми медичного страхування для залучення та утримання кваліфікованих працівників.

Зростання попиту на страхування відповідальності. Зростання затребуваності у страхуванні відповідальності є ще однією важливою тенденцією. Українські компанії та приватні особи все більше розуміють важливість захисту від можливих юридичних ризиків, таких як майнова шкода чи нещасні випадки. Це стимулює ринок розробляти нові страхові продукти, спрямовані на захист відповідальності бізнесу та окремих громадян.

Посилення регуляторної бази. Однією з ключових тенденцій є поступове посилення регулювання страхового ринку. Протягом останніх років Національний банк України активно працює над оновленням нормативно-правової бази для страхових компаній, впроваджуючи нові стандарти платоспроможності та вимоги до капіталізації. Це сприяє підвищенню прозорості та надійності ринку, що допоможе залучити нових клієнтів і покращити репутацію страхових послуг.

Розширення екосистемного підходу. Зростає популярність екосистемного підходу, коли страхові компанії співпрацюють з іншими гравцями ринку, такими як банки, медичні заклади, технічні сервіси, пропонуючи клієнтам комплексні рішення. Такий підхід дозволяє покращити клієнтський досвід та створити

додаткову цінність для споживачів, інтегруючи страхові послуги з іншими фінансовими або сервісними продуктами.

Висновки. Сучасний стан страхового ринку України характеризується значними викликами, зокрема економічною нестабільністю, війною та конкуренцією. Проте ринок поступово відновлюється, демонструючи ознаки зростання та адаптації до нових умов. Страхові компанії, що зможуть адаптуватися до цих тенденцій, матимуть конкурентні переваги та можливості для подальшого зростання.

Розвиток страхового ринку України в умовах сучасних викликів потребує комплексного підходу, який поєднує адаптацію до економічної нестабільності, впровадження інноваційних страхових продуктів і підвищення рівня довіри серед населення. Незважаючи на значні труднощі, такі як економічна турбулентність та зміна регуляторного середовища, страховий ринок України має потенціал для зростання за рахунок підвищення якості послуг, розвитку цифрових технологій і розширення співпраці з міжнародними партнерами. Реалізація цих напрямів сприятиме стабілізації та поступовому зміцненню позицій страхових компаній, що дозволить ефективніше відповідати на сучасні виклики й сприяти сталому розвитку ринку в цілому.

Література:

1. Алескерова Ю. В., Сідак О. М. Управління капіталом страхових компаній. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 18. С. 300–306.
2. Віленчук О.М., Чугаєвська С.В. Методичні підходи до оцінювання пріоритетності бізнес-процесів на ринку аграрного страхування. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 3 (40). С. 183–190.
3. Прокопчук О. Т. Комунікації у страховому менеджменті. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2021. Вип. 99. Частина 2. С. 211–222. DOI 10.31395/2415-8240-2021-99-2-211-222.
4. Прокопчук О.Т. Особливості цифровізації страхового бізнесу в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2023. Вип. 103. Ч. 2 : Економічні науки. С. 6–16. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-6-16.
5. Кривенко Ю. Розвиток страхового ринку України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-142>.
6. Марина А., Пеценко М. Страховий ринок України в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 5 (05). С. 44–51. <https://doi.org/10.32782/dees.5-7>.
7. Hazell P., Varangis P. Best practices for subsidizing agricultural insurance. *Global Food Security*. 2020. № 25. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2019.100326>.
8. Haile K. K., Nillesen E., Tirivayi N. Impact of formal climate risk transfer mechanisms on risk-aversion: Empirical evidence from rural Ethiopia. *World Development*. 2020. № 130. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.104930>.
9. Nesterchuk Y., Prokopchuk O., Tymbalyuk Y., Rolinskyi O., Bilan Y. Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in Ukraine, *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. Vol. 15. № 3. P. 56–70.

10. Reddy K. S. Risk Management and Agricultural Insurance. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR)*. 2020. № 7 (6). P. 845–848.

References:

1. Aleskerova, Y. V., Sidak, O. M. (2018). Capital management of insurance companies. *Market infrastructure*, issue 18, pp. 300–306. [in Ukrainian].
2. Vilenchuk, O. M., Chugaevska, S. V. (2018). We methodically go to assess the priority of business processes on the agricultural insurance market. *Steel development of the economy*, no. 3 (40), pp. 183–190. [in Ukrainian].
3. Prokopchuk, O. T. (2021). Communications in insurance management. *Collection of scientific papers of Uman National University of Horticulture*, issue 99. Part 2, pp. 211–222. DOI 10.31395/2415-8240-2021-99-2-211-222. [in Ukrainian].
4. Prokopchuk, O. T. (2023). Features of digitalization of the insurance business in Ukraine. *Collection of scientific papers of Uman National University of Horticulture*, issue 103, part 2: Economic sciences, pp. 6–16. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-6-16. [in Ukrainian].
5. Krivenko, Y. (2024). Development of the insurance market of Ukraine in the conditions of war. *Economy and society*, no. 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-142>. [in Ukrainian].
6. Maryna, A., Petsenko, M. (2023). Insurance market of Ukraine in the conditions of war. *Digital economy and economic security*, no. 5 (05), pp. 44–51. <https://doi.org/10.32782/dees.5-7>. [in Ukrainian].
7. Nesterchuk, Y., Prokopchuk, O., Tsymbalyuk, Y., Rolinskyi, O., Bilan, Y. (2018). Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in Ukraine, *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 15, no. 3, pp. 56–70.
8. Hazell, P. Varangis, P. (2020). Best practices for subsidizing agricultural insurance. *Global Food Security*, no. 25. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2019.100326>.
9. Haile, K. K., Nillesen, E., Tirivayi, N. (2020). Impact of formal climate risk transfer mechanisms on risk-aversion: Empirical evidence from rural Ethiopia. *World Development*, no. 130. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.104930>.
10. Reddy, K. S. (2020). Risk Management and Agricultural Insurance. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR)*, no. 7 (6), pp. 845–848.

Annotation

Nepochatenko O. O., Prokopchuk O. T., Malyovanyi M. I.

Development of the Insurance Market of Ukraine in the Context of Modern Challenges

The development and efficient functioning of Ukraine's insurance market is crucial for ensuring economic stability, protecting the interests of citizens and enhancing the country's investment attractiveness. The insurance market, acting as a protective mechanism against financial risks, contributes to financial security and stability for both individuals and businesses, which in turn creates favorable conditions for sustainable economic growth.

The Ukrainian insurance market is highly concentrated and divided into two main categories: life insurance and non-life insurance. Life insurance accounts for a much smaller share of the market, approaching 10 % on average over the period under

review, while risk insurance (motor, liability, and property insurance) is the dominant segment, accounting for 90 % of the market.

As of 2023, there were 109 insurance companies operating in the Ukrainian insurance market, 97 of which were in the non-life segment and 12 in the life segment. However, the majority of the market is concentrated in the hands of a few large companies, such as UNIQA Insurance Company, TAS Insurance Group, ARX Insurance Company, Arsenal Insurance Company, and VUSO Insurance Company, which hold leading positions in terms of premiums and capitalization. It should be noted that many small companies face difficulties due to high competition and economic challenges.

According to the National Bank of Ukraine, the total volume of insurance premiums continues to grow, even in a difficult economic environment. One of the biggest challenges for the Ukrainian insurance market remains the economic instability caused by the military conflict and crisis. The war that began in 2022 had a significant impact on the operations of insurance companies, in particular on property and motor insurance, which suffered from the destruction of assets.

Over the five-year period, insurers' assets grew steadily, from UAH 29.7 billion in 2019 to UAH 42.7 billion in 2023, up almost 1.5 times in five years. In the Ukrainian insurance market, the leaders in terms of capitalization traditionally include large companies that hold a significant market share and have stable financial results. Among the most capitalized companies in Ukraine are ARX Insurance Company, UIKA Insurance Company, INGO Insurance Company, PZU Ukraine Insurance Company, TAS Insurance Group, etc.

However, despite the difficulties, insurance companies continue to adapt, implementing new strategies and reformatting their products to meet modern challenges. Many companies have begun to pay more attention to digital channels of interaction with customers, providing access to insurance services even in difficult conditions. The current state of the Ukrainian insurance market is characterized by significant challenges, including economic instability, war and competition. However, the market is gradually recovering, showing signs of growth and adaptation to new conditions. Insurance companies that can adapt to these trends will have a competitive advantage and opportunities for further growth.

The development of the Ukrainian insurance market in the face of current challenges requires a comprehensive approach that combines adaptation to economic instability, introduction of innovative insurance products and increasing public confidence. Despite significant difficulties, such as economic turbulence and changes in the regulatory environment, the Ukrainian insurance market has the potential to grow by improving the quality of services, developing digital technologies and expanding cooperation with international partners. The implementation of these areas will help stabilize and gradually strengthen the positions of insurance companies, which will allow them to respond more effectively to current challenges and contribute to the sustainable development of the market as a whole.

Key words: insurance, insurance market, insurance organizations, insurance coverage, risks, challenges, digitalization.